

Plovdiv és Matera

Európa Kulturális Fővárosai 2019-ben

2019. január 1-jétől egy éven át a bulgáriai **Plovdiv** és az olaszországi **Matera** osztozik az Európa Kulturális Fővárosa címen. Két, adottságaikban, múltjukban, jelenükben és lehetőségeikben is rendkívül különböző város nagyon is más, mégis hasonló programokkal készült a címmel járó programsorozatra.

Plovdiv az első bolgár város, amely elnyerte az Európa Kulturális Fővárosa címet. A város az Együtt mottó jegyében dolgozta ki programját, amelynek keretében több mint 300 projekt valósul meg 2019 folyamán. Nemcsak a településen, hanem Dél-Közép-Bulgáriában, illetve, a fővárosban, Szófiában, valamint Várna és Veliko Tarnovo városában is. A projektek Plovdiv jellegzetességeivel, történelmével és kulturális örökségével kapcsolatos témákra, valamint a város előtt álló kihívásokra hívják fel a figyelmet. A látogatókat számtalan program várja, így például kiállítások,

ahol megismerkedhetnek a cirill ábécével, valamint olyan színházi előadások, melyeket a szervezők nyugat-balkáni színházi társulatokkal, valamint a roma és a török közösségekkel közösen állítanak színpadra. Plovdiv a maga 350 ezer lakosával Bulgária második legnagyobb városa, az ország középső részén helyezkedik el, a Marica folyó két partján, régi magyar neve Filippopolis vagy Filipápolis volt, és mindig is Észak-Trákia kulturális, kereskedelmi és közlekedési központjaként tartották számon.

A város sokáig nem számított népszerű úticélnak, pedig gyönyörű helyen fekszik, és hihetetlen történelemmel rendelkezik. Plovdiv ősi város, az újkőkor óta lakott hely, a trákok Emolpias néven emeltek itt erődítményt, amit i. e. 342-ben Makedóniai Fülöp, Nagy Sándor apja foglalt el, s nevezett el akkori szókás szerint önmagáról Philippopolisznak, amely névalakból ered a régies magyar elnevezése is. A rómaiak Trimontiumnak, azaz a Három domb városának nevezték – Plovdivot a trákok annak idején öt dombra építették, kettőt a századok során elvitt a talajerózió és a bányászat. A szlávok már a hatodik

században megjelentek a térségben, de az első dunai bolgár birodalom része csupán 815-ben lett, miközben jártak erre kelták, gótok, hunok. A Bizánci Birodalom 970-ben kebelezte be, az Oszmán Birodalom pedig 1362-ben foglalta el, s neve ekkortól ugyan Filibe lett, de mindvégig a bolgár kultúra fellegvára maradt. 1878-ban a plovdivi csata után az autonóm Kelet-Rumélia fővárosa lett, majd 1885-ben vált az egyesült Bulgária részévé.

Az olasz Matera programja – mely a Nyitott jövő mottót viseli – a társadalmi és kulturális befogadást és az együttműködésen alapuló innovációt állítja a középpontba. A program fénypontjai közé tartozik az Ars Excavandi kiállítás, mely kortárs szemmel vizsgálja a földalatti építészet történetét és kultúráját, A reneszánsz újraolvasása című kiállítás, mely Basilicata és Apulia régió művészeti múltjába kalauzolja az érdeklődőket, valamint A prímszámok költészete című tárlat, amely bemutatja, milyen fontos szerepet játszott a matematika a művészek munkásságában a különböző korokban – az apropót pedig a régióban élt ókori matematikus, *Pitagorasz* szolgáltatja. Matera lesz a helyszíne a Parasztszünet című *Mascagni*-opera első szabadtéri előadásának is, és 2019 folyamán a város 27 olyan projektet is megvalósít, melyeket helyi alkotóközösségekkel és európai partnereikkel közösen dolgozott ki.

Matera jóval kisebb, mint Plovdiv, alig hatvanezer lelket számlál, múltja is kevésbé impozáns, sőt, nem is olyan rég még Olaszország szegényeként emlegették. A régió nagy részén a Déli-Appenninek hegyvonulatai húzódnak és dombok magasodnak, s ezek meghatározzák Matera arculatát is. A város legfőbb nevezetessége a mára a világörökségi helyszínek között számon tartott tufakövezetbe vájt barlanglakásai (Sassi di Matera), amelyekben már az őskor óta emberek éltek. Egészen az 1950-es évekig lakták ezeket – áram és víz nélkül, állataikkal egy fedél alatt, meglehetősen rossz körülmények között. A több ezer barlanglakásból az olasz állam végül modernebb városnegyedekbe költöztette a helyieket, a barlan-

gokat pedig korszerűsítette – ami leginkább állagmegóvást jelentett. A nyolcvanas években komplett program futott a megóvásukra, ma szabadtéri múzeumként sokuk látogatható. Nem véletlen, hogy az Európa Kulturális Fővárosa cím odaítélésekor Matera esetében nem elsősorban a múlt eredményeire, hanem a város adottságaira és a jövő lehetőségeire helyezték a hangsúlyt.

Az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés 1985-ben indult útjára, és napjainkra az egyik legnagyobb szabású és legismertebb európai kulturális projektté nőtte ki magát. A címet azok a városok nyerhetik el, amelyek olyan, erőteljes európai dimenzióval rendelkező kulturális programot állítanak össze, amely elősegíti a város lakosainak tevékeny részvételét, és hozzájárul a város és a környező régió hosszú távú fejlődéséhez. A „verseny” a címért legalább hat évvel korábban indul el, hogy a pályázó városoknak elég ideje legyen a felkészülésre és a megfelelő szervezetek bevonására. A címen 2020-ban Rijeka (Horvátország) és Galway (Írország), 2021-ben Elefszína (Görögország), Temesvár (Románia) és Újvidék (a címre uniós tagjelölt országgént pályázó Szerbia második legnagyobb városa), míg 2022-ben Esch (Luxemburg) és Kaunas (Litvánia) osztozik majd. A pályázatokat elbíráló független testület 2018. december 14-én kiadott ajánlásában azt indítványozta, hogy 2023-ban Veszprém legyen Európa Kulturális Fővárosa.

Vízer Balázs